ASIGURAREA SECURITĂȚII CONSTITUȚIEI - MISIUNE EXCLUSIVĂ A CURȚII CONSTITUȚIONALE

Tatiana GHERGHELEGIU
Doctorandă, Școala doctorală în Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova,
Chișinău, Republica Moldova
e-mail: *tatiana@agarista.com*

The article is devoted to the issue of the role of the Constitutional Court in ensuring the security of the Constitution. The author presents a brief analysis of this issue starting from the revelation of the mission of the Constitutional Court in general, of the essence of the security / protection of the Constitution and the ways to ensure it.

***Keywords**: Constitutional Court, Constitution, protection of the Constitution, interpretation of the Constitution, security of the Constitution.*

Introducere

Potrivit *Constituţiei Republicii Moldova* „Curtea Constituțională este unica autoritate de jurisdicție constituţională în Republica Moldova" (art. 134 alin. (1) [3]), moment prevăzut și la art. 1 alin. (1) din *Legea cu privire la Curtea Constituțională* nr. 317/1994 [12] și la art. 2 alin. (1) din *Codul Jurisdicției Constituționale* [2]. Reglementările citate denotă faptul că unicul exponent al justiției constituționale în Republica Moldova este Curtea Constituțională.

În calitatea sa de unică jurisdicție constituțională, Curtea Constituțională este învestită cu o competență distinctă, prevăzută atât în *Constituție* (art. 135 alin. (1), cât și în *Legea cu privire la Curtea Constituțională* nr. 317/1994 (art. 4 alin. 1) sub formă de atribuții, după cum urmează:

„a) exercită la sesizare controlul constituţionalităţii legilor, regulamentelor şi hotărârilor Parlamentului, a decretelor Preşedintelui Republicii Moldova, a hotărârilor şi dispoziţiilor Guvernului, precum şi a tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte;

b) interpretează Constituția;

c) se pronunţă asupra iniţiativelor de revizuire a Constituţiei;

d) confirmă rezultatele referendumurilor republicane;

e) confirmă rezultatele alegerii Parlamentului şi a Preşedintelui Republicii Moldova, validează mandatele deputaţilor şi al Preşedintelui Republicii Moldova;

f) constată circumstanţele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Preşedintelui Republicii Moldova, interimatul funcţiei de Preşedinte, imposibilitatea Preşedintelui Republicii Moldova de a-şi exercita atribuţiile mai mult de 60 de zile;

g) rezolvă excepţiile de neconstituţionalitate a actelor juridice, sesizate de Curtea Supremă de Justiţie;

h) hotărăşte asupra chestiunilor care au ca obiect constituţionalitatea unui partid."

Analizând aceste competențe, observăm că ele pot fi grupate în două mari categorii: atribuții ce țin de asigurarea respectării Constituției de către autoritățile statului și atribuții ce țin de asigurarea protecției Constituției. Din această ultimă categorie fac parte atribuțiile ce privesc *interpretarea Constituției* și *aprecierea inițiativelor de revizuire a Constituției.*

În doctrina de specialitate, aceste atribuții ale Curții Constituționale practic nu sunt cercetate de-

loc, cu unele mici excepții. În pofida acestui fapt, în opinia noastră, subiectul în cauză merită o atenție distinctă, mai ales în perioada contemporană, în care, cu mare regret, sunt atestați noi factori de risc la adresa *Constituției Republicii Moldova* [5, p. 4-9; 6, p. 4-10], ceea ce nu poate să lase indiferentă întreaga societate.

Scopul studiului. Cele menționate ne-au determinat să ne propunem o abordare succintă a problemei rolului Curții Constituționale în asigurarea securității Constituției, pornind de la relevarea misiunii Curții Constituționale în general, a esenței securității/protecției Constituției și modalităților de asigurare a acesteia.

Rezultate obținute și discuții

Întru realizarea scopului propus, considerăm necesar inițial să trecem în revistă funcțiile care îi sunt recunoscute Curții Constituționale ca unică autoritate de jurisdicție constituțională în cadrul statului (înțelese ca principalele direcţii de influenţă a hotărârilor Curţii Constituţionale şi a poziţiilor pe care le conţin asupra diferitor sfere ale vieţii statului şi societăţii [18]).

În acest sens, în doctrină sunt enumerate următoarele funcții [8, p. 298-299; 1, p. 58-59]:

a) pacificarea vieții politice, prin tranșarea în termeni juridici a conflictelor de ordin politic;

b) regularizarea şi autentificarea schimbărilor politice sau a alternanţelor la putere și păstrarea echilibrului constituțional;

c) consolidarea coeziunii societăţii politice. Din perspectiva dată, se consideră că prestigiul Constituţiei creşte astfel proporţional cu activitatea Curţi Constituţionale;

d) „normativizarea" Constituţiei şi prin aceasta imprimarea unei noi interpretări sau chiar a unei noi concepţii în unele sau în toate ramurile dreptului;

e) protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale, ca şi a grupurilor minoritare;

f) „adaptarea" Constituţiei şi stimularea evoluţiei ei, corespunzător mutaţiilor propuse în sistemul social-politic, printr-o acţiune progresivă şi coerentă de control al constituţionalităţii, prevenind astfel schimbarea brutală a unei Constituţii prea rigide şi la un moment dat anacronice.

În doctrina rusă, în contextul dat, se menționează că Curţile Constituţionale îndeplinesc următoarele funcţii principale: *interpretarea Constituţiei*; *controlul constituţionalităţii*; *stabilirea competenţei organelor puterii publice*; *protecţia drepturilor şi libertăţilor omului şi cetăţeanului* [18]. Ca urmare, se consideră că Curtea Constituţională se instituie şi funcţionează în scopul apărării regimului constituţional, a drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului şi cetăţeanului, asigurării exerciţiului direct al Constituţiei, adică în scopul respectării şi asigurării valorilor politice şi juridice fundamentale, statuate şi garantate de Legea Supremă [9, p. 44].

În aceeași manieră, opinează și alți autori, care susțin că scopul major al justiției constituționale constă în asigurarea supremației Constituției în sistemul izvoarelor de drept, precum și conformitatea activității tuturor organelor de stat cu Constituția. Justiţia constituţională constituie una din garanţiile soluţionării juridice a conflictelor politice ce pot apărea în societate, a apărării drepturilor și libertăților omului față de posibilele încălcări din partea organului legislativ și executiv, a asigurării caracterului de drept al regimului social și statal în ansamblu [17, p. 217].

O poziție distinctă la capitolul acesta poate fi atestată la cercetătorul autohton P. Railean, în opinia căruia scopul general al Curții Constituționale constă în asigurarea și protecția *legalității constituționale,* care „presupune conformitatea actelor normative și a proceselor de exercitare a puterii cu Constituția" [14, p. 495]. Potrivit autorului *legalitatea constituțională* presupune un regim politico-juridic, bazat pe un nivel înalt de cultură juridică, în cadrul căruia

este asigurată supremația Constituției, sunt protejate normele, principiile și valorile constituționale, sunt sancționate eventualele încălcări ale acestora. Totodată, domnia sa subliniază că *legalitatea constituțională* reprezintă o parte importantă a legalității în cadrul statului (un segment situat la nivelul activității legislative și normative), ea având menirea de a asigura calitatea legii ca fundament al legalității, caracterul constituțional al conținutului acesteia, precum și a practicii de aplicare a ei în realitatea vieții sociale. Asigurarea *legalității constituționale* constituie astfel o premisă, o condiție obligatorie pentru afirmarea regimului legalității într-un stat de drept democratic, fiind garanția principală a realizării și protecției drepturilor și libertăților fundametale ale omului [14, p. 496].

O altă funcție recunoscută Curții Constituționale este *cea de elaborare a normelor de drept* [16, p. 15], prin prisma căreia Curtea Constituțională este unica autoritate competentă să interpreteze Constituția. Ca urmare, Curtea Constituțională prin hotărârile sale formează doctrina dreptului constituțional și impune autorităților publice interpretarea Legii Supreme pe înțelesul ei. Totodată, rolul Curții Constituționale în procesul de elaborare a normelor de drept este specific, deoarece Curtea influențează asupra procesului de creație legislativă prin anularea normei de drept [15, p. 1085], ca rezultat al constatării neconstituționalității acesteia.

În opinia noastră, Curții Constituționale nu i se poate recunoaște *funcția de elaborare a normelor de drept,* întrucât astfel ea este echivalată în competență cu însăși legiuitorul, ceea ce contravine principiilor de organizare și funcționare a puterii în statul de drept. Cu toate acestea, Curtea rămâne a fi unica autoritate a statului care este investită cu atribuția de a interpreta Constituția. În acest sens, sunt relevante următoarele acte normative:

- *Constituția Republicii Moldova* [3] – art. 135 alin. (1) lit. b);
- *Legea cu privire la Curtea Constituțională* nr. 317/1994 [12] – art. 4 alin. (1) lit. b);
- *Codul Jurisdicției Constituționale* [2] – art. 4 alin. (1) lit. b);
- *Legea cu privire la actele normative* nr. 100/2017 [11] – art. 72.

Important este de conștientizat că prin interpretare Curtea nu formează norme noi și primare, nu le modifică și nu le schimbă pe cele în vigoare (în caz contrar, ea transformându-se dintr-un „legiuitor negativ" în unul „pozitiv" [10, p. 67]). Prin interpretarea prevederilor constituționale, Curtea poate formula doar poziții de drept cărora Parlamentul le poate da un veșmânt legislativ sau care pot fi aplicate așa cum le determină Curtea [13, p. 16].

Din perspectiva dată, suntem de părerea că atribuția Curții Constituționale de a interpreta Constituția se circumscrie unei alte funcții recunoscute acestei autorități – *garantarea și asigurarea securității și stabilității constituționale* – funcție prin care se înțelege rolul Curții în interpretarea autentică a normelor constituționale și evitarea interpretării conjuncturale a acestora, sub influența diferitor factori, fapt de natură să asigure stabilitatea Constituției în litera și spiritul ei și aplicabilitatea ei în condițiile mereu schimbătoare ale realității [4, p. 48].

Mai mult, considerăm că au dreptate cercetătorii care susțin că rolul și menirea actuală a Curții Constituționale trebuie privite cu mult mai profund întrucât, prin exercitarea funcțiilor sale, Curtea se manifestă ca un important instrument [4, p. 49]:

- de asigurare a supremației Constituției și realizarea practică a acesteia, consolidând astfel regimul constituționalității la nivelul statului;
- de protecție și apărare a Constituției prin asigurarea realizării răspunderii constituționale și sancționării inevitabile a încălcărilor normelor constituționale și restabilirii legalității constituționale [7, p. 6];
- de formare a culturii constituționale și a conștiinței constituționale la nivelul societății prin propagarea

ideilor şi valorilor constituţionale, cât şi transpunerea acestora în practică – momente indispensabile consolidării statului de drept democratic în perioada contemporană.

Cu regret, după cum am enunțat mai sus, comparativ cu celelalte domenii, asigurarea protecției și securității Constituției de către Curtea Constituțională este foarte puțin studiată în doctrina autohtonă, chiar dacă reprezintă un subiect extrem de important și actual pentru societatea noastră [21, p. 47].

Din puținele cercetări în materie putem menționa doar studiile realizate de către prof. Gh. Costachi, inclusiv în coautorat cu cercetătoarea I. Iacub. În opinia acestor savanți, în general, sistemul *securității constituționale* din Republica Moldova poate fi caracterizat prin: perfecționarea continuă a normelor constituționale, asigurarea supremației Constituției prin intermediul controlului de constituționalitate, declanșat atât din inițiativa autorităților publice, cât și din inițiativa cetățenilor prin intermediul excepției de neconstituționalitate și garantarea stabilității Constituției. Mai mult, cercetătorii sunt ferm convinși că asigurarea *securității constituționale* trebuie să pornească în primul rând de la asigurarea *protecției Constituției* [5, p. 7], altfel spus, de la *securitatea Constituției* [6, p. 7].

În context, este important de menționat că „semnificaţia deosebită a relaţiilor sociale reglementate de Constituţie, necesitatea asigurării supremaţiei sale în sistemul actelor juridice, a corespunderii tuturor actelor şi normelor textului Constituţiei, solicită inevitabil şi o protecţie juridică specială a acesteia, orientată mai întâi de toate spre asigurarea stabilităţii orânduirii de stat şi sociale, a stabilităţii statutului juridic al persoanei, cât şi spre asigurarea respectării stricte a normelor juridice de către toţi subiecţii de drept” [20, p. 91].

Pentru a concretiza esența protecției Constituției ca fenomen juridic, vom preciza că în sensul cel mai larg, *protecţia Constituţiei* este o datorie a întregului stat, a societății și a fiecărui cetățean. Atunci când un organ de stat sau al administraţiei locale, o organizaţie obştească sau chiar un simplu cetăţean respectă necondiţionat normele Constituţiei, asigură condiţiile şi premisele necesare pentru respectarea acestora, previne încălcarea lor, contracarează cu mijloace şi metode legale abaterile comise se realizează protecţia Constituţiei în cel mai larg sens.

Totodată, este evident că în cadrul sistemului autorităţilor de stat, sunt organe învestite direct cu sarcina/obligaţia de a supraveghea respectarea *legalităţii constituţionale*. În acest sens, în majoritatea statelor democratice Şeful statului reprezintă garantul Constituţiei care veghează respectarea şi protecţia acesteia. O anumită supraveghere în acest sens exercită şi celelalte autorităţi ale statului – parlamentul, guvernul, procuratura, instanţele de drept comun, avocaţii poporului etc. Desigur, şi acest moment poate fi cuprins de conceptul *protecţia Constituţiei*, deja într-un sens mai îngust, deoarece toate aceste autorităţi au obligaţia de a asigura în activitatea lor respectarea Constituţiei. Pentru aceste autorităţi *protecţia Constituţiei* constituie doar una dintre multiplele funcţii cu care sunt investite prin lege [6, p. 8].

De cele mai multe ori însă, noţiunii de *protecţie a Constituţiei* i se recunoaşte un sens şi mai îngust. Unii cercetători consideră că *protecţia Constituţiei* în sens strict particular, presupune organizarea şi activitatea unui organ special, chemat să desfăşoare în formele şi potrivit procedurii stabilite de lege a controlului (supravegherii) constituţionalităţii, adică verificarea corespunderii legislaţiei în vigoare şi a altor acte normative cu Constituţia [19, p. 66]. Din perspectiva acestei accepţiuni, *protecţia Constituţiei* constituie misiunea principală a jurisdicţiei constituţionale, asigurată şi realizată prin intermediul controlului constituţionalităţii.

Cu regret, în pofida acestui fapt, după cum au constatat cercetătorii autohtoni [6, p. 8; 5, p. 7; 4, p. 49], autoritatea de jurisdicție constituțională din Re-

publica Moldova (Curtea Constituțională) a admis în ultima perioadă (în ultimul deceniu) în activitatea sa grave abateri, ceea ce a marcat o distorsionare evidentă a misiunii sale și nu numai în ceea ce privește *protecția Constituției.*

Concluzii

Generalizând, susținem în totalitate cercetătorii enunțați mai sus și considerăm că realitatea prezentată de domniile lor dictează necesitatea stringentă a unei reforme constituționale, iar unul din obiectivele primordiale ale acesteia trebuie să reprezinte consolidarea *securității Constituției* Republicii Moldova, care poate fi asigurată prin următoarele măsuri concrete [6, p. 9]:

- reglementarea expresă în Legea Fundamentală a statului a *acțiunii directe a Constituției;*
- reglementarea expresă în același text normativ a *obligativității respectării și aplicării Constituției* de către toți subiecții de drept;
- consolidarea instituției *apărării Constituției* prin reglementarea clară și completă a *răspunderii constituționale* a subiecților de drept constituțional pentru încălcarea normelor constituționale;
- consolidarea instituției *protecției Constituției* prin revizuirea normelor constituționale și a legislației ce reglementează organizarea și funcționarea Curții Constituționale;
- reglementarea unor standarde și limite în materia *interpretării textului constituțional* de către Curtea Constituțională.

Privite aceste măsuri în ansamblul lor, putem constata că cercetătorii au definit corect *securitatea Constituției,* ca fiind „un concept ce înglobează în sine protecția și apărarea Constituției atât de pericolele din exterior (ce pot veni din partea diferitor subiecți de drept constituțional), cât și de pericolele din interior ce pot veni nemijlocit din partea autorității chemate să o protejeze – Curtea Constituțională". Pornind de la această definiție, considerăm că este absolut necesar a demara cercetări complexe prin care să se urmărească conturarea unui mecanism juridic clar și efectiv de asigurare a *securității Constituției*, care să stea la baza reformării justiției constituționale din Republica Moldova.

Bibliografie

1. ARSENI, A. *Jurisdicţia constituţională a Republicii Moldova.* Chişinău, 2000.
2. *Codul Jurisdicţiei Constituţionale* nr. 502 din 16-06-1995. În: Monitorul Oficial Nr. 53-54 din 28-09-1995 (versiune actualizată prin Legea nr. 38 din 28.02.20, MO103/14.04.20).
3. *Constituţia Republicii Moldova,* adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. Republicată în: Monitorul Oficial nr.78/140 din 29.03.2016 (versiune în vigoare din 14.01.2019 în baza modificărilor prin Legea nr. 255 din 22.11.18, MO 467-479/14.12.18).
4. COSTACHI, Gh. *Misiunea justiției constituționale în statul de drept.* În: Revista Națională de Drept, nr. 4-6, 2020, *Ediție specială* ce cuprinde materialele conferinței științifico-practice internaționale din 5 iunie 2020 „Jurisdicția constituțională din Republica Moldova: abordări, probleme și perspective".
5. COSTACHI, Gh. *Securitatea constituțională în Republica Moldova la 25 de ani de existență a Legii Fundamentale.* În: Legea și viața, 2019, nr. 8, p. 4-9.
6. COSTACHI, Gh., IACUB, I. *Securitatea Constituției – obiectiv major al reformei constituționale din Republica Moldova.* În: Legea și Viața, 2020, nr. 9, p. 4-10.
7. COSTACHI, Gh., RAILEAN, P. *Menirea justiţiei constituţionale în statul de drept contemporan.* În: Legea şi Viaţa, 2014, nr. 10.
8. DELEANU, I. *Drept constituţional şi instituţii politice.* Vol. I. Bucureşti: Editura Europa Nova, 1996.
9. HARUTYUNYAN, G. *Justiţia constituţională, expresie a esenţei statutlui de drept şi a constituţionalismului.* În: Justiţia constituţională: actualitate şi perpective. Conferinţă internaţională consacrată aniversării a 10-a a Curţii Constituţionale a Republicii Moldova. Responsabil de ediţie V. Puşcaş. Chişinău: Cartdidact, 2005.

10. IACUB, I. *Interpretarea Constituției: între necesitate, limite și riscuri.* În: Revista Națională de Drept, nr. 4-6, 2020, *Ediție specială* ce cuprinde materialele conferinței științifico-practice internaționale din 5 iunie 2020 „Jurisdicția constituțională constituțională din Republica Moldova: abordări, probleme și perspective".

11. *Legea cu privire la actele normative* nr. 100 din 22.12.2017. În: Monitorul Oficial nr. 7-17 din 12-01-2018.

12. *Legea cu privire la Curtea Constituțională* nr. 317 din 13-12-1994. În: Monitorul Oficial Nr. 08 din 07-02-1995 (versiune actualizată prin Legea nr. 5 din 06.02.20, MO63-68/28.02.20).

13. PUȘCAȘ, V. *Curtea Constituțională unicul subiect de interpretare oficială a Constituției.* În: Justiția constituțională în Republica Moldova, 2010, nr. 3.

14. RAILEAN, P. *Mecanismul jurisdicțional de asigurare a legalității în statul de drept.* Sub red. șt. a prof. Gh. Costachi. Chișinău: S.n., 2015 (Tipografia Centrală).

15. ZUBCO, V. *Funcțiile Curții Constituționale.* În: Dezvoltarea constituțională a Republicii Moldova la etapa actuală. Materialele conferinței științifico-teoretice internaționale din 22-23 septembrie 2004 (mun. Bălți). Chișinău, 2004.

16. ZUBCO, V. *Funcțiile Curții Constituționale.* În: Justiția constituțională, 2004, nr. 4.

17. АРУТЮНЯН, Г. Г., БАГЛАЙ, М. В. *Конституционное право: Энциклопедический словарь*. Москва: Норма, 2006.

18. ВИТРУК, Н. В. *Цель, задачи и функции конституционного правосудия в государствах новой демократии*. În: "Конституционное Правосудие", Вестник Конференции органов конституционного контроля стран молодой демократии, 2002, № 2 (16). http://www.concourt.am/hr/ccl/vestnik/2.16-2002/vitruk.htm.

19. ЕНГИБАРЯН, Р. В., ТАДЕВОСЯН, Э. В. *Конституционное право*. Учебник для вузов. 2-е изд. Москва: Юристь, 2002.

20. *Конституционное право зарубежных стран:* Учебник для вузов / Под. ред. М.В. Баглая, Ю. И. Лейбо, Л.М. Энтина. Москва, 2005.

21. GHERGHELEGIU, T. *Curtea Constituțională – factor principal de asigurare a securității Constituției.* În: Jurnal Juridic Național: teorie și practică, 2020, nr.6.